რეკომენდაციები, რომლებიც არ აისახა პარლამენტის 2025 წლის 12 ივნისის N630-IIმს-XIმპ დადგენილებაში „2024 წელს საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ“ საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიშის თაობაზე“		
საპარლამენტო ანგარიშის თავი	**ადრესატი უწყება**	**რეკომენდაცია**
სიცოცხლის უფლება	საქართველოს პროკურატურა	1. უზრუნველყოს შოვის ტრაგედიის საქმის გამოძიების პროკურატურისთვის დაქვემდებარება და ეფექტიანი გამოძიების წარმოება.
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს იუსტიციის მინისტრი	2. 2025 წელს, პენიტენციური დაწესებულებების დებულებებში შევიდეს ცვლილება და დეესკალაციის ოთახში ბრალდებულის/მსჯავრდებულის მოთავსების მაქსიმალურ ვადად განისაზღვროს 24 საათი
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს იუსტიციის მინისტრი	3. 2025 წელს, №2 და №8 პენიტენციური დაწესებულებების დებულებებში შევიდეს ცვლილება და გაიწეროს, რომ დეესკალაციის ოთახსა და სამარტოო (უსაფრთხო) საკანში არასრულწლოვნის მოთავსება დაუშვებელია
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს იუსტიციის მინისტრი	4. პენიტენციური დაწესებულებების დებულებებში შევიდეს ცვლილება და ბრალდებულის/მსჯავრდებულის დეესკალაციის ოთახში მოთავსების პერიოდში პატიმარს მიეცეს სატელეფონო საუბრის შესაძლებლობა

წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს იუსტიციის მინისტრი	5. სავალდებულო ძალის მქონე დოკუმენტით, პენიტენციურ დაწესებულებებში, ვიდეოჩანაწერების დაარქივების ვადად განისაზღვროს სულ მცირე 30 დღე
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს იუსტიციის მინისტრი	6. პენიტენციური დაწესებულებების დებულებებში განისაზღვროს, რომ გამომძიებლის/პროკურორის მიერ ბრალდებულისთვის სატელეფონო საუბრის უფლების შეზღუდვის შემთხვევაში, თუკი ბრალდებული მოითხოვს, მის ადვოკატთან დაკავშირებას უზრუნველყოფს პენიტენციური დაწესებულების ადმინისტრაცია
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	სპეციალური საგამოძიებო სამახური და საქართველოს გენერალური პროკურატურა	7. ჩატარდეს გამოძიება ზამთრის აქციებზე მოქალაქეების პირადი ნივთების შესაძლო უკანონო დაუფლების ფაქტებზე, ასევე პირად ელექტრონულ მოწყობილობებში კანონშეუსაბამოდ შეღწევისა და ინფორმაციის გაცნობის/მოპოვების სავარაუდო ფაქტებზე
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	სპეციალური საგამოძიებო სამსახური	8. ჩატარდეს ეფექტიანი გამოძიება ე.წ. შავნიღბიანი მოძალადე ჯგუფების მიერ მაკა ჩიხლაძესა და გიორგი შეწირულზე თავდასხმის ფაქტზე

წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საერთო მოსამართლეები	9. სისხლის სამართლისა და ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეებზე არ დააფუძნოს გადაწყვეტილებები მხოლოდ პოლიციელების ჩვენებებს, ნეიტრალური მტკიცებულებების არარსებობის პირობებში
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	10. პოლიციის დეპარტამენტებში, სამმართველოებსა და განყოფილებებში გაიზარდოს ვიდეოკამერების რაოდენობა და დამონტაჟდეს ყველა იმ ადგილას, სადაც დაკავებულს და გასაუბრებაზე ნებაყოფლობით მიწვეულ პირს უწევთ ყოფნა
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	11. პილოტურ რეჟიმში, პოლიციის რამდენიმე დაწესებულებაში უზრუნველყოს დაკავებული პირის გამოკითხვის პროცესის უწყვეტი აუდიო-ვიდეოგადაღება
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	12. გენერალურმა ინსპექციამ შეისწავლოს დაკავებულ პირთა აღრიცხვის წიგნების გამართული წარმოების საკითხი
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	13. რეესტრის წარმოების გზით, უზრუნველყოს პოლიციის დეპარტამენტებში, სამმართველოებსა და განყოფილებებში მიყვანილი ყველა პირის აღრიცხვა, მათი სტატუსის, შენობაში შეყვანისა და გამოყვანის დროის მითითებით

წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	14. გენერალურმა ინსპექციამ შეისწავლოს მოწმედ დაბარებული პირებისთვის დე ფაქტო თავისუფლების შეზღუდვის და შემდგომ დაკავების პრაქტიკა და მიიღოს შესაბამისი ზომები ამ პრაქტიკის აღმოსაფხვრელად
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	15. აკრძალოს მიგრაციის დეპარტამენტის დროებითი განთავსების ცენტრში „საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიგრაციის დეპარტამენტის ზოგიერთი სტრუქტურული ერთეულის სტანდარტული სამოქმედო პროცედურის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს №231 ბრძანების 25-ე მუხლით გათვალისწინებული მკაცრი ზედამხედველობის ოთახში არასრულწლოვნების მოთავსება;
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	16. შემუშავდეს და დამტკიცდეს დაზიანების დოკუმენტირების ფორმა, რომელსაც შეავსებს საქართველოს ესკორტის ექიმი, თუ წამებისა და არასათანადო მოპყრობის შესახებ თავად დასაბრუნებელი პირი განაცხადებს ან ექიმს წარმოეშობა ეჭვი ასეთი მოპყრობის შესახებ; ასევე, განისაზღვროს ექიმის მიერ შესაბამისი საგამოძიებო ორგანოს ინფორმირების წესი;
წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	17. უზრუნველყოს გდდ-ს თანამშრომლების ამოსაცნობი ნიშნებით აღჭურვა და განახორციელოს ნიშნების გამოყენების სავალდებულოობის ნორმატიული მოწესრიგება;

წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა და გამოძიება	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	18. ჩატარდეს ჯეროვანი და სრულფასოვანი სამსახურებრივი შემოწმებები პოლიციელების მხრიდან არაეთიკური ქმედებების, სიტყვიერი შეურაცხყოფისა და სხვა უფლებადარღვევის ფაქტებზე
თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	19. სამხრე კამერებით აღიჭურვოს სპეციალურ ოპერაციებში მონაწილე ყველა სამართალდამცავი
სამართლიანი სასამართლოს უფლება	საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო	20. პერსონალურ მონაცემთა სტანდარტების დაცვით გამოაქვეყნოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს დამოუკიდებელი ინსპექტორის მიერ მომზადებული დასკვნები
სამართლიანი სასამართლოს უფლება	საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო	21. საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2017 წლის 1 მაისის №1/56 გადაწყვეტილება შეცვალოს იმგვარად, რომ სააპელაციო და უზენაეს სასამართლოებში კოლეგიური შემადგენლობის პირობებში საქმის განხილვისას, კოლეგიის სამივე წევრი შეირჩეს შემთხვევითობის პრინციპის საფუძველზე
სამართლიანი სასამართლოს უფლება	საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო	22. გადახედოს „საქართველოს საერთო სასამართლოებში საქმეთა ავტომატურად, ელექტრონული სისტემის მეშვეობით განაწილების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2017 წლის 1 მაისის №1/56 გადაწყვეტილების მე-5 მუხლის მე-6, მე-7 და მე-8 პუნქტებს

ინფორმაციის თავისუფლება	საჯარო დაწესებულებები	23. უზრუნველყონ ყველა დაინტერესებული პირისთვის, განსაკუთრებით კი მედიასაშუალების/ჟურნალისტის და უფლებადამცველი ორგანიზაციებისთვის, მოთხოვნილი საჯარო ინფორმაციის სრულყოფილი და დროული მიწოდება.
უფლებადამცველები	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	24. საერთაშორისო სტანდარტების, მათ შორის, უფლებადამცველების შესახებ გაეროს 1998 წლის დეკლარაციისა და უფლებადამცველების შესახებ ევროპის/დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებათა ოფისის (OSCE/ODIHR) სახელმძღვანელო პრინციპების თანახმად, განსაზღვროს უფლებადამცველების ცნება და აწარმოოს სტატისტიკა მათ მიმართ ჩადენილი ყველა იმ დანაშაულებრივი ქმედების თაობაზე, რომელიც მათ საქმიანობას უკავშირდება
უფლებადამცველები	თანამდებობის პირები	25. კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებამოსილების განხორციელების დროს, დაიცვან უფლებადამცველთა საერთაშორისოდ აღიარებული სტანდარტები. მათ შორის, არ მოხდეს უფლებადამცველთა დისკრედიტაცია და ხელი შეეწყოს მათ საქმიანობას

თანასწორობის უფლება	საქართველოს პარლამენტი და ადგილობრივი თვითმართველობის ორგანოები	26. საქართველოს პარლამენტმა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებმა უზრუნველყონ სპეციალური დროებითი ღონისძიებების - გენდერული კვოტების აღდგენა ან საერთაშორისო პრაქტიკით აღიარებული სხვა ეფექტიანი მექანიზმების დაწესება, პარლამენტსა და საკრებულოებში ქალთა წარმომადგენლობის გაზრდის უზრუნველსაყოფად
თანასწორობის უფლება	საქართველოს იუსტიციის მინისტრი	27. ცვლილებები შეიტანოს „უცხოური ძალის ინტერესების გამტარებელ ორგანიზაციათა რეესტრის წარმოების, საფინანსო დეკლარაციის წარდგენისა და მონიტორინგის წესის დამტკიცების შესახებ“ იუსტიციის მინისტრის 2024 წლის 1 აგვისტოს №1019 ბრძანებაში ისე, რომ რეგისტრაციის ვალდებულების მქონე ორგანიზაციების მიერ წარდგენილ დეკლარაციებში მითითებულ ფიზიკურ პირთა, მათ შორის, დასაქმებულთა სახელი და გვარი საჯაროდ გამოქვეყნებას არ დაექვემდებაროს
თანასწორობის უფლება	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	28. შეიმუშაოს შიდა რეგულაციები/დანერგოს პრაქტიკა, რის შედეგადაც, უზრუნველყოფილი იქნება საჯარო სივრცეში სექსუალური შევიწროების მსხვერპლების ინფორმირება შესაბამისი ადმინისტრაციული წარმოების შედეგების თაობაზე

გენდერული თანასწორობა	საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაცია	29. დახვეწოს ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის ეროვნული რეფერირების მექანიზმი, შესაბამისი ინსტრუმენტების დანერგვისა და განხორციელების პროცესში პასუხისმგებელი უწყებების კოორდინირებული მონაწილეობით, რათა პრაქტიკაში ქმედით და ეფექტიან ინსტრუმენტად იქცეს
გენდერული თანასწორობა	საქართველოს იუსტიციის მინისტრი	30. შეიმუშაოს ძალადობრივი ქცევის კორექციის პროგრამები იმ მოძალადეებისთვის, რომელთა მიმართაც გამოცემულია დამცავი ორდერი;
გენდერული თანასწორობა	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	31. უზრუნველყოს ბავშვთა ქორწინების შემთხვევებზე ერთიანი ოპერაციული პროცედურების (სახელმძღვანელო წესები) შემუშავება, რომელიც დამტკიცდება შინაგან საქმეთა მინისტრის ბრძანებით
კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის უფლება	საქართველოს მთავრობა, საქართველოს კულტურის მინისტრო	32. უზრუნველყონ საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 1-ლი ივლისის №303 დადგენილებით დამტკიცებული კულტურის სტრატეგია 2025-ის განახლება საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 20 დეკემბრის №629 დადგენილებით დამტკიცებული პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავების, მონიტორინგისა და შეფასების წესის შესაბამისად

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებები	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	33. უზრუნველყოს შშმ პირთა აზრის მშვიდობიანი გამოხატვის უფლების რეალიზება; აქციის მონაწილეთა მიმართ დაგეგმილ თუ განხორციელებულ ყველა საპასუხო ღონისძიებაში გაითვალისწინოს ყველა ტიპის შესაძლებლობის შეზღუდვის მქონე პირთა ინდივიდუალური საჭიროებები, დაიცვას მათი ფიზიკური უსაფრთხოება. მათ შორის: o პროტესტის დაშლის გამაფრთხილებელი შეტყობინება გავრცელდეს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის მისაწვდომი ფორმით; o შეკრების და დემონსტრაციების დაშლის თუ მონაწილეთა დაკავების დროს, პასუხისმგებელმა პირებმა უზრუნველყონ, რომ დაკავებულთათვის ნივთების ჩამორთმევის დროს არ ხელყონ შშმ პირთა ისეთი დამხმარე საშუალებები, რაც მათი დამოუკიდებელი გადაადგილებისა ან/და კომუნიკაციის საშუალებას წარმოადგენს.
ბავშვთა უფლებრივი მდგომარეობა	საქართველოს მთავრობა	34. შეიქმნას დანაშაულის პრევენციაზე ორიენტირებული უწყებათაშორისი მექანიზმი, რომელიც შეიმუშავებს 14 წლამდე და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ბავშვებისთვის დანაშაულის პრევენციის სამოქმედო გეგმას
ბავშვთა უფლებრივი მდგომარეობა	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	35. აწარმოოს ბავშვთა მიმართ ძალადობის შემთხვევების შეტყობინებისა და გამოძიების დაწყების შესახებ სტატისტიკა, სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლების, სავარაუდო

		ძალადობაგანცდილი ბავშვების ასაკისა და სქესის მიხედვით
ეროვნული უმცირესობების დაცვა და სამოქალაქო ინტეგრაცია	საქართველოს მთავრობა	36. 2025-2026 სასწავლო წლისთვის გაიზარდოს ერთიანი ეროვნული გამოცდების მხოლოდ ზოგადი უნარების აზერბაიჯანულენოვანი და სომხურენოვანი ტესტების, ასევე ოსური ენის ტესტის შედეგების საფუძველზე ჩარიცხულ სტუდენტთა სახელმწიფო სასწავლო გრანტით დასაფინანსებლად გამოყოფილი თანხ
ეროვნული უმცირესობების დაცვა და სამოქალაქო ინტეგრაცია	საქართველოს მთავრობა	37. ეროვნული უმცირესობებისთვის, აღმასრულებელი ხელისულების დონეზე შექმნას ეფექტიანი ინსტიტუციონალიზებული საკონსულტაციო მექანიზმი, რომელსაც ექნება ნათლად განსაზღვრული სამართლებრივი სტატუსი, მდგრადი ფინანსური მხარდაჭერა და რომელთან კონსულტაციის ვალდებულებაც კანონმდებლობაში იქნება გაწერილი
ეროვნული უმცირესობების დაცვა და სამოქალაქო ინტეგრაცია	საქართველოს მთავრობა	38. მიიღოს სამართლებრივი აქტი, რომლითაც განისაზღვრება აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ საქართველოს სახალხო დამცველთან არსებულ ეთნიკურ უმცირესობათა საბჭოსთან კონსულტაციის ვალდებულება ისეთი გადაწყვეტილებების მიღებისას, რომლებიც, შესაძლოა, ეროვნული უმცირესობების უფლებების დაცვასა და სამოქალაქო ინტეგრაციაზე ახდენდეს გავლენას

ეროვნული უმცირესობების დაცვა და სამოქალაქო ინტეგრაცია	საქართველოს მთავრობა	39. შემუშავდეს გრძელვადიანი გეგმა კონფლიქტის გამოცდილების მქონე მუნიციპალიტეტებში ინტერეთნიკური კონფლიქტების თავიდან ასაცილებლად და თემთა შორის დიალოგის გასაძლიერებლად
ეროვნული უმცირესობების დაცვა და სამოქალაქო ინტეგრაცია	საქართველოს მთავრობა	40. აწარმოოს სტატისტიკა საჯარო სამსახურში დასაქმებული ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენელთა რაოდენობის შესახებ, სტატისტიკის წარმოების მეთოდოლოგიაში გაითვალისწინოს თვითიდენტიფიკაციის, ნებაყოფლობითობის და ანონიმურობის პრინციპები
თავშესაფრის მაძიებელთა, საერთაშორისო დაცვის მქონე პირთა და მიგრანტთა უფლებრივი მდგომარეობა	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	41. პროგრამული უზრუნველყოფის მეშვეობით, დაამუშაოს საქართველოში შემოსვლაზე უარის თქმის შესახებ სტატისტიკური მონაცემები და მიუთითოს ქვეყანაში შემოსვლაზე უარის თქმის კონკრეტული სამართლებრივი საფუძველი
თავშესაფრის მაძიებელთა, საერთაშორისო დაცვის მქონე პირთა და მიგრანტთა უფლებრივი მდგომარეობა	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	42. აწარმოოს სტატისტიკა თბილისის, ქუთაისისა და ბათუმის საერთაშორისო აეროპორტებში, უკან გაბრუნებამდე, სპეციალური შეჩერების/დაკავების ოთახებში ერთ დღეზე მეტი ვადით მოთავსებული უცხოელების რაოდენობისა და მათი მოთავსების ხანგრძლივობის შესახებ
თავშესაფრის მაძიებელთა, საერთაშორისო დაცვის მქონე პირთა და მიგრანტთა უფლებრივი მდგომარეობა	საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი	43. საქართველოში ბინადრობის ნებართვის მქონე უცხოელების სახელმწიფო საზღვარზე შემოსვლის საკითხის გადაწყვეტის დროს,

		იხელმძღვანელოს პირადი და ოჯახური ცხოვრების უფლების სტანდარტების დაცვით
ეროვნული უმცირესობების დაცვა და სამოქალაქო ინტეგრაცია	მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრი	44. ცენტრის საქმიანობის გეოგრაფიული არეალისა და ცენტრის მიერ უზრუნველყოფილი პროგრამების ფარგლებში გადამზადებული მასწავლებლების რაოდენობა გაიზარდოს ეროვნული უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ ყველა ტერიტორიულ ერთეულში